

**№4 (62)
2020**

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпбеков Р.Қ. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдинов Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қайырбаева Л.К. – PhD (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Киязова А.Ж. – (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Конько В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрғазин Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Ресей)
Примащев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек, Қырғызстан)

Журнал редакциясы

Джамбуришин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ерлешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж. 25.06.2019 ж.
(Алашқой есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Д. Қонаев к., 12/1
«Сулы-жасыл желекжол» БО
тел.: 8 (7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Qazaqstan Respublikasy Zańnama ja'ne quqyqtyq aqparat instituty

JARSHYSY

gylymi-quqyqtyq jýrnal

Редакция бағанасы

Конституциялық және әкімшілік құқық

- Р.Қ. СӘРІПБЕКОВ** Құқықтық кеңістікті цифрландыру 12
Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА, Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, А.А. КАРАЕВ Парла-
менттің заң шығару функциясы: нысаналы құзыреттілігінің кейбір мәсе-
лелері 25
С.К. ИДРЫШЕВА Қазақстан Республикасының заңнамалық ак-
тілерінде мемлекеттік тілді қолдану саласындағы конституциялық заң-
дылықтың жай-күйі 35
С.К. УКИН, Н. САУЛЕН Қазақстан Республикасында нормативтік
құқықтық актілердің күшіне енуіне және қолданысқа енгізілуіне заңдық
талдаудың кейбір мәселелері 42
Б.А. ҚАЛМЫРЗАЕВ, Қ.Т. БИТЕМИРОВ, Б. НАҚЫПОВ Қа-
зақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі тұрғысынан діни экстре-
мизмнің өзектілігін зерделеу мәселесі (Қазақстан Республикасының
Терроризмге қарсы орталығы қызметі шеңберінде) 48

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

- Е.В. ГОРЯЧЕВА** Заңды тұлғалар туралы заңнаманы қолданудың
кейбір мәселелері 61
С.А. ӘКІМБЕКОВА, М.Ж. БЕКТҰРҒАНОВ Қазақстан Республи-
касы Жоғарғы соты жанындағы халықаралық кеңес және оның азамат-
тық процестегі рөлі 66
Б.Ө. АЛТЫНБАСОВ Мемлекеттік университеттердің азаматтық
құқықтық мәртебесінің реформасы: теориялық және практикалық мәсе-
лелер 73

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

- Д.А. ФИНК, А.В. ПИПТЮК** Адвокаттың сотқа дейінгі тергеу са-
тысында дәлелдеуге қатысуы (Қазақстан Республикасы мен Ресей Феде-
рациясының материалдары бойынша) 82
К.Х. РАХИМБЕРДИН, Ю.Р. ГЕТА Қазақстандағы пробация: қазір-
гі кезеңдегі қалыптасу мен дамудың бірегей тәжірибесі 91
Н.Ж. АҒЫБАЕВ, Н.Қ. ИМАНҒАЛИЕВ Пенитенциялық жүйеде
азаптауларды тергеу кезінде дәлелдемелерді процестік бекітудің кейбір
мәселелері 96

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

- Е.М. АБАЙДІЛДИНОВ, А.Е. ӘБДІРАЙЫМОВА** Қазақстанның
жаңа экономикалық бағытының маңызды құрамдасы ретінде адамның
жеткілікті дәрежеде тамақтану құқығын қамтамасыз ету 104
Д.Б. АБДИЛЬДИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Қазіргі әлемдегі цифр-
лық кеңістіктегі сөз бостандығының кейбір аспектілері туралы 112
Т.В. ГАШНИКОВА Беларусь Республикасының және Еуразиялық
экономикалық одаққа мүше басқа да мемлекеттердің заңнамасы бойын-
ша экологиялық нормалау шектері туралы 118
Э.С. АБДРАХМАНОВА Халықаралық азаматтық процестік
құқықтың заңнама жүйесіндегі орны мен рөлі 125

Құқықтық мониторинг

С.И. КЛИМКИН, Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА Қазақстан Республикасының Ұлттық кәсіпкерлер палатасы туралы заңнаманың тиімділігін қоғамдық мониторингті іске асыру аясында талдау.....	132
А.Ө. ҚАЛИЕВА Заңдардың тиімділігін заңнама сапасын арттыру құралы ретінде талдау.....	142

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

Г.К. АҚЫЛБЕКОВА Қазақ және орыс тілдеріндегі заң мәтіндерінің теңтүпнұсқалығын қамтамасыз ету мәселесі туралы.....	150
Н.А. ХАМЗИНА Заң шығармашылығындағы кейбір оң беталыстар.....	156

Ғылыми өмір хроникасы

«Қазақстан Республикасының конституциясы – қоғам мен мемлекетті әлеуметтік жаңғыртудың іргелі негізі» online-халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Нұр-Сұлтан қ., 2020 жылғы 26 тамыз.....	160
Қазақстан Республикасы Конституциясының 25 жылдығына арналған «Қазақстан Республикасында Қоғамдық сананы жаңғырту аясында мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетін қалыптастыру және нығайту» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Нұр-Сұлтан қ., 2020 жылғы 1-2 қыркүйек.....	166
Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институтында өткізілген көрмелер туралы ақпараттық хабарлама, Нұр-Сұлтан қ., 2020 жыл.....	170

«Жаршының» архивтік беттері

Ғ.С. САПАРҒАЛИЕВ Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқару туралы кейбір пікірлер (ҚР ЗИ Жаршысы №1-2006 ж. - 5-8 бб.).....	173
Д.Б. ТЕБАЕВ Академик Ғ.Сапарғалиевтің Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқару туралы ғылыми жарияланымына қайта оралғанда.....	177

Есімнама

Заң ғылымдарының кандидаты, доцент Ж.О. Құлжабаеваның мерейтойына орай.....	180
---	-----

Библиография

Р.С. Бевзенконың «Введение в российское право недвижимости». Вып. 2: «Принцип единства судьбы прав на земельный участок и на строения на нем» атты кітабына рецензия – М.: М-Логос, 2020. — 99 б.....	181
---	-----

Даналық ойлар

.....	182
-------	-----

**№4 (62)
2020**

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации Республики
Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета

Сарпиев Р.К. (Нур-Султан, Казахстан) –
(председатель)
Абайдылинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Узила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Главный редактор

Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный деятель
культуры РК (Нур-Султан, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)
Каирбаева Л.К. – PhD (Нур-Султан, Казах-
стан)
Князова А.Ж. – (Нур-Султан, Казахстан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Камен-
огорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала

Джамбуриш К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
тел.: 8 (7172) 26-61-29
Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и коммуникаций
Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:

Республика Казахстан, 010000,
г. Нур-Султан, ул. Д. Конаева, 12/1
БЦ «На Водно-зеленом бульваре»
тел.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал

Колонка редакции 8

Конституционное и административное право

Р.К. САРПЕКОВ Цифровизация правового пространства 12
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА, Б.К. НУРГАЗИНОВ, А.А. КАРАЕВ Законо-
дательная функция парламента: некоторые вопросы предметной компе-
тенции 25

С.К. ИДРЫШЕВА Состояние конституционной законности в сфере
применения государственного языка в законодательных актах Респу-
блики Казахстан 35

С.К. УКИН, Н. СӘУЛЕН Некоторые вопросы юридического анали-
за вступления в силу и введения в действие нормативных правовых актов
в Республике Казахстан 42

Б.А. ҚАЛМУРЗАЕВ, Қ.Т. БИТЕМИРОВ, Б. НАКИПОВ К вопро-
су об актуальности изучения религиозного экстремизма в контексте на-
циональной безопасности Республики Казахстан (в рамках Антитеррори-
стического центра Республики Казахстан) 48

Гражданское и гражданско-процессуальное право

Е.В. ГОРЯЧЕВА Некоторые проблемы применения законодатель-
ства о юридических лицах 61

С.А. АКИМБЕКОВА, М.Ж. БЕКТУРГАНОВ Международный со-
вет при Верховном Суде Республики Казахстан и его роль в гражданском
процессе 66

Б.О. АЛТЫНБАСОВ Реформы гражданско-правового статуса госу-
дарственных университетов: теоретические и практические вопросы 73

Уголовное право и уголовный процес

Д.А. ФИНК, А.В. ПИПТЮК Участие адвоката в доказывании на
стадии досудебного расследования (по материалам Республики Казах-
стан и Российской Федерации) 82

К.Х. РАХИМБЕРДИН, Ю.Р. ГЕТА Пробация в Казахстане: уни-
кальный опыт становления и развития на современном этапе 91

Н.Ж. АГИБАЕВ, Н.К. ИМАНГАЛИЕВ Некоторые вопросы про-
цессуального закрепления доказательств при расследовании пыток в пе-
нитенциарной системе 96

Международное право и сравнительное правоведение

Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ, А.Е. АБДИРАЙЫМОВА Обеспечение
прав человека на достаточное питание как важнейшая составляющая но-
вого экономического курса Казахстана 104

Д.Б. АБДИЛЬДИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА О некоторых аспектах
свободы слова в цифровом пространстве в современном мире 112

Т.В. ГАШНИКОВА О пределах экологического нормирования по
законодательству Республики Беларусь и других государств-членов Ев-
разийского экономического союза 118

Э.С. АБДРАХМАНОВА Место и роль международного гражданско-
го процессуального права в системе законодательства 125

Правовой мониторинг

С.И. КЛИМКИН, А.Г. КАЗБАЕВА Анализ эффективности законодательства Республики Казахстан о Национальной палате предпринимателей в свете реализации общественного мониторинга.....	132
--	-----

А.У. КАЛИЕВА Анализ эффективности законов как инструмент повышения качества законодательства.....	142
--	-----

Из практики законотворчества на государственном языке

Г.К. АКЫЛБЕКОВА Об обеспечении аутентичности текстов законов на казахском и русском языках.....	150
--	-----

Н.А. ХАМЗИНА Некоторые положительные тенденции в законотворчестве.....	156
---	-----

Хроника научной жизни

Информационное сообщение об online-международной научно-практической конференции «Конституция Республики Казахстан – фундаментальная основа социальной модернизации общества и государства», г. Нур-Султан, 26 августа 2020 года.....	162
---	-----

Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Формирование и укрепление в Республике Казахстан профессиональной правовой культуры государственных служащих в свете модернизации общественного сознания», посвященной 25-летию Конституции Республики Казахстан, г. Нур-Султан, 1-2 сентября 2020 года.....	167
--	-----

Информационное сообщение о выставках, проведенных в Институте законодательства и правовой информации Республики Казахстан, г. Нур-Султан, 2020 год.....	171
---	-----

Архивные страницы «Вестника»

Г.С. САПАРГАЛИЕВ Некоторые соображения о местном самоуправлении в Республике Казахстан (статья в Вестнике ИЗ РК №1-2006 г. - С. 5-8).....	173
--	-----

Д.Б. ТЕБАЕВ Возвращаясь к научной публикации академика Г. Сапаргалиева о местном самоуправлении в Республике Казахстан.....	177
--	-----

Персоналии

К юбилею кандидата юридических наук, доцента Кулжабаевой Ж.О.....	180
---	-----

Библиография

Рецензия на книгу Бевзенко Р.С. Введение в российское право недвижимости. Вып. 2: Принцип единства судьбы прав на земельный участок и на строения на нем. - Москва: М-Логос, 2020. — 99 с.....	181
--	-----

Мудрые мысли	182
---------------------------	-----

№4 (62)
2020

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894 from
05.30.2013)

Editorial Council members
Sarpekov R.K. (Nur-Sultan, Kazakhstan) –
(Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Murmetov G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Chief Editor
Dyussenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members
Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyembetov M.A. – Honored Worker of Culture
of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kaziyev Z.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kairbaeva L.K. – PhD (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kiyazova A.Zh. – (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek, Kyr-
gystan)

The editorial staff
Dzhamburshin K.A.
Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration №6592-
Zh.07.09.2005.)

Address:
The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, D. Konaev str., 12/1
BC «On the water-green boulevard»
tel.: 8(7172) 57-03-42
www.zqai.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal

Editorial.....10

Constitutional and Administrative Law

R.K. SARPEKOV Digitalization of the legal space.....	12
L.T. ZHANUZAKOVA B.K. NURGAZINOV, A.A. KARAEV Legislative function of the parliament: some of the issues of substantive competence.....	25
S.K. IDRYSHEVA State of constitutional legality in the sphere of state language application in the legislative acts of the Republic of Kazakhstan.....	35
S.K. UKIN, N. SAULEN Some questions a legal analysis of the entry into force and enactment of regulatory legal acts in the Republic of Kazakhstan.....	42
B.A.KALMYRZAEV, K.T. BITEMIROV, B. NAKIPOV On the relevance of studying religious extremism in the context of national security of the Republic of Kazakhstan (within the framework of the Anti-terrorist center of the Republic of Kazakhstan).....	48

Civil and Civil Procedure Law

Y.V. GORYACHEVA Some problems in applying the law on legal entities.....	61
S.A. AKIMBEKOVA, M.ZH. BEKTURGANOV International council of the Supreme court of the Republic of Kazakhstan and its role in civil proceedings.....	66
B.O. ALTYNBASOV Reforms of the civil legal status of public universities: theoretical and practical issues.....	73

Criminal law and Criminal procedure

D.A. FINK, A.V. PEPTYUK Participation of a lawyer in evidence at the pretrial investigation stage (based on the materials of the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation).....	82
K.KH. RAKHIMBERDIN, J.R. GETA Probation in Kazakhstan: unique experience of formation and development at the present stage.....	91
N.ZH. AGIBAYEV, N.K. IMANGALIEV Some issues of procedural consolidation of evidence in the investigation of torture in the penitentiary system.....	96

International law and Comparative law

Y.A. ABAIDELDINOV, A.Y. ABDIRAIYMOVA Ensuring the human right to adequate food as an essential part of Kazakhstan's new economic course.....	104
D.B. ABDILDINA, M.ZH. KULIKPAEVA Some aspects of freedom of speech within digital space in the modern world.....	112
T.V. GASHNIKOVA On the framework of environmental normalization under the legislation of the Republic of Belarus and other member states of the Eurasian economic union.....	118
E.S. ABDRAKHMANOVA The place and role of International civil procedure law in the legal system.....	125

Legal monitoring

S.I. KLIMKIN, A.G. KAZBAYEVA Analysis of the effectiveness of legislation of the Republic of Kazakhstan on National chamber of entrepreneurs in the light of implementation of public monitoring.....132

A.U. KALIEVA Analysis of the effectiveness of laws as a tool to improve the quality of legislation.....142

From the lawmaking practice in the official language

G.K. AKYLBEEKOVA On ensuring the authenticity of the law texts in kazakh and russian languages.....150

N.A. KHAMZINA Some positive trends in law-making.....156

The Chronicle of Scientific Life

Informational note about online-international scientific and practical conference «The Constitution of the Republic of Kazakhstan is the fundamental basis for the social modernization of society and the state», Nur-Sultan, August 26, 2020.....164

Information note on the international scientific and practical conference «Formation and strengthening in the Republic of Kazakhstan of the professional legal culture of civil servants in the light of the modernization of public consciousness», dedicated to the 25th anniversary of the Constitution of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, September 1-2, 2020.....168

Informational note about exhibitions held at the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan city of Nursultan, 2020.....170

The archive pages of the«Bulletin»

G. SAPARGALIYEV «Some considerations on local self-government in the Republic of Kazakhstan» (article in the Bulletin of the IL RK No. 1-2006 - P. 5-8).....173

D.B. TEBAYEV Returning to academician G. Sapargaliyev's scientific publication on self-government in the Republic of Kazakhstan.....177

Personalities

For the anniversary of the candidate of legal Sciences, associate Professor Zh.O. Kulzhabaeva.....180

Bibliography

Review of the book Bevzenko R.S. Introduction to Russian real estate law. 2: the principle of unity of the fate of rights to land and buildings on it. - Moscow: M-Logos, 2020. - 99 p.....181

Wise thoughts.....182

7. Баскаков Н.А. Сопоставительная грамматика русского и казахского языков. – Алматы: «Қазақ ССР-нің Ғылым» баспасы, 1966. - 459 б.

REFERENCES

1. ҚР Президенті Қ. Тоқаев 2019 жылғы 2 сәуірде «Егемен Қазақстан» газетіне берген сұқбаты.
2. Құрманбайұлы Ш. Терминтану. - Астана, 2009. - 160 б.
3. Dictionary of the Kazakh language, Almaty: Higher school, 1999.
4. Spelling dictionary /sixth edit. -Almaty: publ.hous «Dauir», 2013. -720 p.
5. Russian-Kazakh dictionary (General literature). Musabaev V.) Almaty: General edition of the Kazakh see, vol. I (A-O). 1978. - 576 p., vol. II (O-Ya).
6. Kazakh grammar: Phonetics, words, morphology, syntax. - Astana, 2002. - 784 P.
7. Baskakov N.A. Sopostavitel'naja grammatika russkogo i kazahskogo jazykov. – Almaty: «Қазақ ССР-нің Ғылым» баспасы, 1966. - 459 б.

ӘОЖ: 811.512.122*35:811.124*06

ЗАҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ КЕЙБІР ОҢ БЕТАЛЫСТАР

Хамзина Назгүл Амантайқызы

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық
ақпарат институты Лингвистика орталығының
аға ғылыми қызметкері; Нұр-Сұлтан қ.,
Қазақстан Республикасы; e-mail: abutai_79@mail.ru

Түйін сөздер: заңнама терминдері, қолданыстағы заңнама, терминдердің бірізділігі, мемлекеттік тіл, аударма.

Аннотация. Мақалада мемлекеттік тілдің іс жүзінде қолданылуына қатысты мәселенің орын алуына себеп болатын өзекті проблема көтерілген. Қазақстан Республикасында мемлекеттік тілге деген ерекше құрметтің болуы тиістігіне баса назар аударады.

Термин сөзді контекстіне қарай қолдану шеберлігімен қатар, терминдер жүйесінің лингвистикалық табиғатын, заңнаманың түрлі саласының ұғымдар қолданылатын терминдерді біріздендіру сияқты терминологияға қатысты жұмыстарды жоғары кәсіби деңгейде жүргізу, сараптаманың ғылыми негізі мен әдістемесін жетілдіру де кіреді.

Қолданыстағы заңнамада терминдердің қолданылуына қатысты заңнамалық және құқықтық-ресми тіркестердің іс жүргізу құжаттамаларындағы, құқықтық нормасы бар тұрақты тіркестердегі жиі кездесетін терминдік қолданыстарды саралаудың маңызды ерекшеліктері қарастырылады. Сонымен қатар заңнамалық тұрғыдан мысалдар келтіре отырып, олардың түпмәтіндік қолданылуының лексикалық кейбір сипаты туралы тұжырым жасалады. Атап айтқанда, қолданыстағы Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің тиісті баптарын, оған өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы қолданыстағы кейбір заңнамалық актілердің тиісті баптарын көрсете отырып, практика барысында тектүпнұсқалық мәселесі сөз етіледі.

Мақала соңында автор қалыптасқан заңнаманың мемлекеттік тілге аудармасының оң жағдайға жеткенін айта келе, қалыптастырылған заңнама тілі бұдан былай шет тілден енген, жаңадан шыққан терминдермен ғана толығады деп тиянақтайды.

НЕКОТОРЫЕ ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ЗАКОНОТВОРЧЕСТВЕ

Хамзина Назгуль Амантаевна

Старший научный сотрудник Центра лингвистики
Института законодательства и правовой информации
Республики Казахстан; г. Нур-Султан,
Республика Казахстан; e-mail: abutai_79@mail.ru

Ключевые слова: термины законодательства, действующее законодательство, последовательность терминов, государственный язык, перевод.

Аннотация. В статье поднимается актуальная проблема, которая служит причиной возникновения проблемы практического применения государственного языка. Особое внимание обращается на важность формирования особого уважения к государственному языку.

В обязанности сотрудников Центра лингвистики входит также совершенствование научной основы и методики экспертизы, вместе с умением использовать слово - термин в контексте, проведение на высоком профессиональном уровне работ по терминологии: изучение лингвистической природы терминов, приведение используемых в различных областях законодательства терминов к единообразию.

В действующем законодательстве в отношении применения терминов рассматриваются важнейшие особенности квалификации наиболее часто встречающихся терминов в процессуальной документации, постоянных сочетаниях с правовой нормой законодательных и нормативно-правовых регистров. Вместе с тем, приводя примеры из сферы законодательства, делается вывод о некоторых лексических характеристиках их контекстного применения. В частности, автором обсуждается проблема аутентичности в правоприменительной практике на примерах соответствующих статей действующего Гражданского кодекса Республики Казахстан, статей некоторых законодательных актов о внесении в него изменений и дополнений.

В завершении статьи автор, упоминая о положительных моментах в развитии государственного языка в сфере законодательства, заключает, что сформированный язык законодательства пополнится только новыми терминами, заимствованными с иностранных языков.

SOME POSITIVE TRENDS IN LAW-MAKING

Khamzina Nazgul Amantaevna

Senior research specialist of the Center of linguistics
of the Institute of legislation and legal information
of the Republic of Kazakhstan; Nur-Sultan,
The Republic of Kazakhstan; e-mail: abutai_79@mail.ru

Keywords: terms of legislation, current legislation, sequence of terms, state language, translation.

Abstract. The article raises an actual problem that causes the problem of practical application of the state language. Special attention is paid to the importance of the native language for the child, since children are future citizens of Kazakhstan, they need to instill special respect for the state language from the cradle.

The current work of specialists also includes improving the scientific basis and methodology, along with the ability to use the word-term in context, it is necessary to conduct high-level professional work on terminology: study of the linguistic nature of terms, bringing the terms used in various areas of legislation to uniformity.

The current legislation regarding the use of terms considers the most important features of the qualification of the most frequently encountered terms in procedural documentation, constant combinations with the legal norm of legislative and regulatory registers. At the same time, giving examples from the sphere of legislation, we conclude about some lexical characteristics of their contextual application. In particular, the author discusses the problem of authenticity in law enforcement practice using examples of relevant articles of the current Civil code of the Republic of Kazakhstan, articles of some legislative acts on amendments and additions to it.

At the end of the article, the author mentioning the positive aspects in the development of the state language in the field of legislation, concludes that the formed language of legislation will be supplemented only with new terms borrowed from a foreign language.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 7-бабының 2-тармағына сәйкес мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады¹. Бірақ қоғам

мен мемлекетте заңнамаға сәйкес талаптың әлсіздігі орын алып отыр.

Осыдан шамамен төрт жыл бұрын «Қақтың тілі мен тарихы – ұлттың алтын қазығы» деген тақырыпта қоғамдық талқылау

¹ 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000> (қарау күні: 01.08.2020)

өткен болатын. Жиында оқушыларды үш тілде оқыту мәселесіне қатысты ақын Мұхтар Шаханов өткір ойын былайша білдірген еді: «Жапондарда бала 12-ге келгенше тек қана ана тілінде тәрбиеленеді. Өйткені, бүкіл ана қуатын бойына сіңіру керек. Өзінің ана тілінің бір қырын толық меңгеру керек. Біз болсақ, екі жасар балаға балабақшада үш тіл үйретуге көштік...». Отан отбасыдан басталады демекші, балаға тілі шыққаннан ана тілін жетік меңгеруіне ата-анасы ерекше көңіл бөлмесе, оған кінәліні алыстан іздеудің қажеті жоқ. Сол кішкентай бүлдіршіндеріміз қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде шүлдірлеп, ебін тауып мектебін де, жоғары оқу орнын да бітіріп, белгілі бір саланың мықты маманы болуы мүмкін. Дегенмен, өткір ойын жеткізетін тілі орыс тілі болып қалыптасары әбден мүмкін.

Мемлекеттік тіл қазақ тілі болғанымен, заңнама тілі отыз жыл бойы қалыптасып, қарапайым жұртшылыққа түсінікті болатындай жағдайға жетті деуге болады. Айта кететін жайт, заңнаманың мемлекеттік тілге аударылу сапасы біршама жақсарды. Кәсіптік жағынан да, практикалық тұрғыдан да мықты заңгерлер бар. Бірақ норманы бірден мемлекеттік тілде әзірлеу мүмкін болмай отыр.

Заңнама терминологиясы өзінің даму тарихында бірнеше сатылардан өтті. Аталмыш бағытта Заңнама және құқықтық ақпарат институтының Лингвистика орталығы қызметкерлерінің өз үлесін қосты деп айтуға болады. Мемлекеттік және орыс тіліндегі заң жобаларының сапасы Лингвистика орталығына келіп түскенде нашар болып қана қоймай, шұғыл түрде бір, екі күндік мерзімде кетіп жатады. Әрине сапасыз құжаттан табылған әрбір қатені ғылыми тұрғыдан негіздеу қысқа мерзімде мүмкін емес. Қазіргі кезде қателерді санап, оларды қазақ тілі ғылымының тиісті саласына жатқыза отырып, топтастырып барып негіздеудің мектебін өзара ұйымдастырып отырғанына бір жылдан асып барады. Оған дейінгі жұмыс тек теңтүпнұсқалылыққа келтіру, оны әзірлеуші мемлекеттік органмен пысықтау болса, қазіргі жұмыс жауапкершілікті арттыра түсетін ерекше жүктеме болып отыр.

Термин сөзді контексіне қарай қолдану шеберлігімен қатар, терминдер жүйесінің лингвистикалық табиғатын, заңнаманың түрлі саласының ұғымдар жүйесінің өзіндік ерекшеліктерін, қолданылатын терминдерді біріздендіру, ретке келтіру сияқты терминологияға қатысты жұмыстарды жоғары кәсіби деңгейде жүргізу, ғылыми негізі мен әдістемесін жетіл-

діру де кіреді.

Орыс және шетел тілдеріндегі сөздері аралас заңнама тілі қанша жылдар бойы қажырлы еңбекпен көңіл толарлық дәрежеге жеткізілді. Бұған мысал есебінде Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексін келтіруге болады.

Мысалы, аталған кодекстің 50-бабының 6-тармағы² «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне бизнес-ортаны дамыту және сауда қызметін реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2019 жылғы 2 сәуірдегі №241-VI Қазақстан Республикасының Заңымен жаңа редакцияда былайша берілген: «6. Тарату комиссиясы таратылатын заңды тұлғаның кредиторларына ақша төлеуді аралық тарату балансы бекітілген күннен бастап, соған сәйкес, осы Кодекстің 51-бабында белгіленген кезектілік тәртібімен жүргізеді...

Таратылатын заңды тұлға мүлкінің құрамында кепілге салынған мүлік болған кезде кепілді кредитор өз талаптарын кепілге салынған мүлікті заттай қабылдау арқылы қанағаттандыруға құқылы.

Егер кепілге салынған мүліктің кепіл нысанын бағалауға жұмсалған шығыстар шегерілгендегі бағалау құны кепілді кредитордың талаптарынан көп болған жағдайда, онда кепілді кредитор осы айырманы таратылатын заңды тұлға мүлкінің құрамына қайтарады.

Егер кепілге салынған мүліктің кепіл нысанын бағалауға жұмсалған шығыстар шегерілгендегі бағалау құны кепілді кредитордың талаптарынан аз болған жағдайда, кепілді кредитордың айырма мөлшеріндегі талаптары осы Кодекстің 51-бабында белгіленген кезектілік тәртібімен қанағаттандырылуға жатады.»³. Берілген бапта орыс тілі мәтініндегі «кредитор» деген сөздің аудармасы дәл осы тармақта орайы келіп «кредитор» деп түзетіліп, бірізділікке келтірілгені көрініп тұр. Аталған баптың басқа тармақтарында берілген сөздің аудармасы «несие беруші», «кредитор» деп екі түрлі алынған. Мәселен 5-тармақ мынадай редакцияда берілген: «5. Егер таратылатын заңды тұлғаның (мемлекеттік мекемелерден басқа) ақшасы несие берушілердің талабын қанағаттандыру үшін жеткіліксіз болса, тарату комиссиясы заңды тұлғаның мүлкін сот шешімдерін орындау үшін белгіленген тәртіп бойынша жария сату-ды жүзеге асырады.

Кепіл нысанын өткізуден түскен сома жеткіліксіз болған жағдайда, кепілді кредитор талаптарының қалған сомасы осы Кодекстің

² 1994 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000> (қарау күні: 01.08.2020)

³ «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне бизнес-ортаны дамыту және сауда қызметін реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2019 жылғы 2 сәуірдегі Қазақстан Республикасының Заңы. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000241> (қарау күні: 01.08.2020)

51-бабында белгіленген кезектілік тәртібімен қанағаттандырылады.»⁴. Бір ғана тармақта «кредитор» деген сөздің аудармасы «несие беруші» және «кредитор» деп берілуіне себеп – жоғарыда атап өтілгендей, өзгерістер мен толықтырулардың енгізілуі барысында қолданыстағы заңнамада орын алған, кем кеткен тұстардың бірі [1, 380 б.]. Осыдан келіп, жұртшылық арасында терминдер бірізді қолданылмаған деген сын туындап жатады.

Көрсетілген терминді Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанынан құрылған Республикалық терминология комиссиясы да «кредитор» деген нұсқада мақұлдап, қолданысқа енгізген болатын [2, 424-б.].

Демек белгілі бір заңнамалық актіге өзгерістер мен толықтырулар енгізілу барысында заң жобасының мемлекеттік тілдегі мәтінінде тиісті заңнамалық актіде қолданылатын, бірізділікке келтіруді қажет ететін терминдерге қатысты да өзгерістер енгізілуі заңды түрде қарастырылса, мемлекеттік тілдегі қолданыстағы заңнаманы жетілдіру проблемасында қомақты іс бітер еді.

Соңғы жылдары қабылданып жатқан заңнамалық актілерде мүмкіндікті пайдаланып, терминдердің бірізді қолданылуына қатысты біраз жұмыстар жүргізіліп жатқанын да жоққа шығаруға болмайды.

Жылдар бойы қалыптасқан заңнаманың мемлекеттік тілге аудармасы ерекше көңіл бөлерлік жағдайға жетті. Бұл да заң шығару ісіне оң әсер тигізе алатын қор деуге болады.

Дегенмен көптеген осы проблеманы зерттеушілер ғылыми әдебиетте болсын, баспасөзде болсын, әлеуметтік желіде болсын осы саладағы кейбір терминдердің нұсқаларын ұсына отырып, өз пікірлерін білдіріп те келді. Көпшілік болып қалыптастырған заңнама тілі бұдан былай шет тілден енген, жаңадан шыққан терминдермен ғана толығады деген сеніммен, жылдар бойы жасалған зор еңбектің жемісі ескерусіз қалмауы қажет деп тұжырымдауға болады.

Бір сөздің аудармасының өзі жұртшылық арасында көптеген дау туғызып жатады, олардың бірнеше нұсқалары талқылауға салынады. Оның нысанаға дөп тиетін нақты аудармасын қолданысқа алу сапалы заң шығаруға септігін тигізе алады.

Тілімізде бұрыннан қолданыста бар, терминмен мағыналас сөздерді қолдану дұрыс. Заң терминдерін түбегейлі зерттеп, орайына қарай қолданысқа енгізу тиісті тіл мамандарының ғана емес, сол салада жұмыс жасап жүрген заңгерлердің, мемлекеттік қызметшілердің де алға қойған міндеті болмақ. Көпшілік қабылдаған сөздерді термин ретінде қолданысқа енгізу, шет тілден енген, әлем елдері қолданып жүрген терминдерге үрке қарамай, оларды заман талабына сай төл сөзімізге айналдыру орынды болар еді. Мағынасы келіп тұрғанына қарап қана қоймай, медальдың екінші жағына да үңілсек, зерттеудің оң нәтижесіне қол жеткізуге болатынын естен шығармауымыз керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Русско-казахский словарь / Под ред. Н.Т. Сауранбаева, Г.Г. Мусабаева, Ш.Ш. Сарыбаева, 3-е изд., перераб.и доп.. - Алматы, Дайк-пресс, 2005. - 1152 с.
2. Заңнама терминдерінің қазақша-орысша, орысша-қазақша сөздігі / Жалпы редакциясын жүргізген М. Айымбетов. - Астана: «Қазақстан Республикасының Заңнама институты» ММ, 2015. - 483 б.

REFERENCES

1. Russko-kazahskij slovar' / Pod red. N.T. Sauranbaeva, G.G. Musabaeva, Sh.Sh. Sarybaeva, 3-e izd., pererab.i dop.. - Almaty, Dajk-press, 2005. - 1152 s.
2. Zaңnama terminderiniң қазақша-orysssha, orysssha-қазақша sözdigі / Zhalpy redakcijasyn zhyrgizgen M. Ajymbetov. - Astana: «Қазақстан Respublikasynың Zaңnama instituty» MM, 2015. - 483 b.

⁴ 1994 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000> (қарау күні: 01.08.2020)